

VROUWENSTREKEN

Kunt u voor de vuist weg 10 schilderessen opsommen? Heel misschien. Met veel moeite. Het is tekenend: enerzijds zijn vrouwelijke schilders niet zo talrijk, anderzijds worden ze smadelijk veronachtzaamd. Jan en Hubert van Eyck hadden een zuster die onderlegd was in de schilderkunst, maar van Margaretha zijn geen werken overgeleverd. Al in de eerste eeuw had Plinius in zijn *Naturalis Historia* een paragraaf voor schilderessen veil: "Er zijn ook vrouwen geweest die schilderden, zoals Timarete, dochter van Micon die in een zeer archaïsche stijl een Diana schilderde op een paneel in Ephesus. (...) Niemand had een snellere hand van schilderen dan zij (Iaia uit Cyzicus) en haar meesterschap was zo groot dat haar schilderijen veel meer opbrachten dan die van de beroemdste portretschilders uit die tijd, te weten Sopolis en Dionysius, van wie de panelen de schilderijenkabinetten vullen." In 1914 takelde suffragette Mary Richardson de *Rokeby Venus* van Diego Velázquez (1599-1660) in de Londense National Gallery toe. Ze deed dit als protestactie om Emmeline Pankhurst te steunen. Die laatste werd na haar toespraak ten faveure van de vrouwenbeweging in 1914 gearresteerd. Vrouwen en schilderkunst, het is niet zo'n eenvoudige kwestie. Professor Katlijne Van der Stighelen, verbonden aan de Katholieke Universiteit Leuven, maakte met *Vrouwenstreken. Onvergetelijke schilderessen uit de Lage Landen* niet alleen een mooi, maar ook een belangrijk boek. En wat meer is, het is kunstwetenschappelijk prima onderbouwd, maar het leest niettemin als een trein. Een hoofdstuk begint niet zelden met een persoonlijke bekentenis. Van der Stighelen vertelt bijvoorbeeld hoe ze elke ochtend haar dochter tot bij de schoolpoort brengt, en maakt dan een observatie van het verschil in aanpak tussen mannen en vrouwen bij het afzetten van hun kroost. Net die persoonlijke anekdotische aanpak om een belangrijk punt te maken, verlevendigt de tekst. Haar punt in deze kwestie is dat het 'moedergevoel' een sociologische constructie is. Vrouwen een moedergevoel aanpraten, hield hen automatisch thuis, waardoor de rolverdeling

Katlijne Van der Stighelen
Vrouwenstreken.
Onvergetelijke schilderessen uit de Lage Landen
Gebonden, 255 blz.
ISBN 9789020988703
29,95 euro
Lannoo

in stand gehouden werd. Schilderijen van mannelijke schilders benadrukten dan ook veelal die zorgende rol. Het boek begint met het overlopen van de kunstgeschiedenis waarin wordt aangestipt hoe de kunst mondjesmaat vrouwvriendelijker geworden is. Het is geen mooie geschiedenis: fruikend paternalisme, eeuwenoude en dwingende rolpatronen, pure misogynie. Daarna overloopt Van der Stighelen vrijelijk de kunstgeschiedenis aan de hand van zeven thematische hoofdstukken zoals 'het lichaam', 'de liefde' of 'de bloemenkorf'. Bloemen

werden immers vaak door vrouwen geschilderd en daar zat de man alweer voor iets tussen. De opvatting leefde dat vrouwen niet de verbeeldingskracht bezaten om een bloempot te overstijgen. Pas in 1889 mochten meisjes naar de academie, waarna men prompt aparte klassen voor jongens en meisjes voorzag en het schilderen naar een naaktmodel geïdealiseerd werd.

Naast het aan de kaak stellen van deze niet verkwikkende passages in de schilderkunst, blinkt dit boek uit door het eigenlijke onderwerp: de kennisgeving met onbekende schilderessen. Heerlijk om artiestes als Judith Leyster, Michaelina Woutiers of Maryam Najd de revue te zien passeren. Die ontdekkingstocht is de echte kracht van het boek. Het is waarschijnlijk detailkritiek, maar we misten toch in de onderschriften de vermelding van de bewaarplaats van de werken. Het boek eindigt eveneens wat abrupt, daar waar we een synthetiserende conclusie verwacht hadden. We zouden wat dat betreft kunnen zeggen dat de studie van schilderessen een *work in progress* is. Ook in onze tijd, waarin sinds de jaren 1960 aan de seksegelijkheid wordt gewerkt, blijven vrouwen ondervetegenwoordigd in het schildersvak. Na al die eeuwen van onderdrukking zijn vrouwen er klaarblijkelijk nog niet aan toe om op kwantitatief vlak hun mannelijke rivalen te evenaren.

Matthias Depoorter